

A close-up photograph of a woman's face, partially covered by a blue headscarf. The lighting is dramatic, highlighting the texture of the skin and the fabric. The woman's eyes are looking slightly to the right.

EL TESTAMENT DE MARIA

Colm Tóibín

NOVEL·LA

**AMS
TER
DAM**
ARA LLIBRES

«Excel·lent successor
de Henry James»

The Times

COLM TÓIBÍN

El testament de Maria

TRADUCCIÓ DE MARIA ROSICH

**AMS
TER
DAM**
ARA LLIBRES

Ireland Literature Exchange

Idírmhalartán Litríocht Éireann

L'editor reconeix l'ajut econòmic de la Ireland Literature Exchange (fons per a la traducció), Dublín, Irlanda.

www.irelandliterature.com

info@irelandliterature.com

Títol original: *The Testament of Mary*

Primera edició: 2014

© d'aquesta edició:

Ara Llibres SCCL

Pau Claris, 96, 3er 1a

08010 Barcelona

www.aralibres.cat

GrupCultura03

© 2012, Colm Tóibín

© 2014, Maria Rosich, per la traducció

Disseny de coberta: Emma Camacho

Imatge de coberta: detall de *L'annunciata di Palermo* d'Antonello da Messina / Shutterstock - Gandolfo Cannatella

Fotocomposició: gama, sl

Impressió: Liberdúplex

ISBN: 978-84-92941-99-5

Dipòsit legal: B. 28493-2013

Tots els drets reservats.

Es prohibeix la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà

o procediment, i el lloguer o préstec públic

sense l'autorització per escrit dels titulars

del *copyright*, llevat de les excepcions

previstes per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO

(Centro Español de Derechos Reprográficos)

si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments

d'aquesta obra.

ARA VÉENEN MÉS SOVINT, tots dos, i a cada visita semblen més impacients amb mi i amb el món. Tenen un aire afamat i brusco, una brutalitat que els bull a la sang. Jo ja l'he vista abans, la puc ensumar tal com l'ensuma un animal perseguit. Però ara no em persegueix ningú. Ja no. Ara em cuiden, m'interroguen amb gentilesa, i em vigilen. Creuen que no sé que els seus desitjos no tenen res de simple, però ara no m'eludeix res, excepte el son. El son m'eludeix. Potser sóc massa vella per dormir, o és que ja no puc treure'n res, de dormir. Potser no necessito somiar, ni descansar. Potser els meus ulls saben que aviat es tancaran per sempre. Em quedaré desperta, si cal. Baixaré aquestes escales a trenc

d'alba, quan l'alba insinuï els seus raigs de llum en aquesta habitació. Tinc els meus propis motius per observar i esperar. Aquest desvetllament tan llarg precedeix el descans final. I en tinc prou de saber que s'acabarà.

Creuen que no entenc el que està creixent lentament en el món; creuen que no veig per què em fan aquestes preguntes i que no m'adono de la cruel ombra d'exasperació que apareix, velada als seus rostres o oculta en les seves veus, quan dic alguna beneiteria o alguna cosa que no els fa servir, alguna cosa que no ens duu enlloc. Quan sembla que no recordo el que pensen que hauria de recordar. Estan massa fixats en les seves necessitats, vastes i insadollables, i massa insensibilitzats per les restes del terror que en aquell moment tots vam sentir per adonar-se que em recordo de tot. La memòria omple el meu cos talment com la sang i els ossos.

M'agrada que m'alimentin, que paguin la meva roba i em protegeixin. I a canvi faig el que puc per ells, però només això. Tal com no puc respirar l'alè d'un altre ni ajudar el cor d'un altre a bategar, o els seus ossos a no afeblir-se, o la seva carn a no marcir-se, no puc dir més del que puc dir. I sé fins a quin punt els empipa, i em faria somriure, aquesta sincera necessitat d'anècdotes ximletes o patrons clars i simples en la

història del que ens va passar a tots, si no fos que fa temps que vaig oblidar com somriure. Vaig descobrir que ja no necessitava somriure. Tal com ja no necessitava llàgrimes. Va haver-hi un temps que vaig creure que, de fet, no me'n quedaven, de llàgrimes, que les havia gastades totes; però tinc la sort que aquesta mena de pensaments beneïts mai no s'allarguen, de seguida la veritat n'ocupa el lloc. Sempre en queden, de llàgrimes, si les necessites prou. És el cos qui fabrica llàgrimes. A mi ja no me'n fan falta i això hauria de ser un alleujament, però no busco alleujament, només solitud i una certa satisfacció macabra que ve de la certesa que no diré res que no sigui veritat.

Dels dos homes que vénen, un va ser allà amb nosaltres fins al final. Hi havia moments en què era amable, tan prest a abraçar-me i consolar-me com ara ho està a mirar-me amb cara de pomes agres quan no inflo la història tant com ell voldria. Però encara veig signes d'aquella amabilitat, i hi ha vegades que aquella lluïssor dels ulls reapareix i després sospira i torna a la feina, i escriu d'una en una les lletres que formen paraules que sap que no sé llegir i que expliquen el que va passar al turó, els dies anteriors i els dies següents. Li he demanat que m'ho llegeixi en veu alta, però no vol. Sé que ha escrit sobre coses

que ni ell ni jo no vam veure. Sé que també ha donat forma als fets que jo vaig viure i de què ell va ser testimoni, i que s'ha assegurat que aquestes paraules tindran importància, que la gent les escoltarà.

Recordo massa coses; sóc com l'aire en un dia de calma, quan es conté sense deixar escapar res. Tal com el món conté l'alè, jo retinc la memòria.

Així que quan vaig parlar-li dels conills, no li explicava res que hagués mig oblidat i que només recordés aleshores gràcies a la seva presència insistent; els detalls del que li vaig explicar han estat amb mi tots aquests anys de la mateixa manera que les meves mans o els meus braços. Aquell dia, el dia sobre el qual volia que parlés, el dia que volia que repassés una vegada i una altra, en plena confusió, en ple terror, enmig dels crits i els xiscles, se'm va posar a la vora un home que duia una gàbia amb un ocell enorme i enfadat a dins, tot ell bec esmolat i mirada indignada; no podia obrir les ales del tot, i pel que es veia aquest confinament el frustrava i l'indignava. Hauria d'haver estat volant, caçant, llançant-se en picat sobre la seva presa.

L'home també duia una bossa, que pel que vaig anar veient estava plena fins gairebé a la meitat de conills vius, petits manyocs d'energia salvatge i aterrida. I durant aquelles hores al turó,

en les hores que van passar més lentament que cap altra hora, va anar traient els conills del sac d'un en un i els va anar aviant cap a la gàbia, tot just entreoberta. L'ocell atacava primer algun punt del sotaventre tou, esventrava la bestiola fins a vessar-li les entranyes, i després els ulls, és clar. Ara és fàcil parlar-ne, perquè era una lleu distracció del que realment estava passant, i també és fàcil parlar-ne perquè no tenia cap sentit. L'ocell no semblava tenir gana, tot i que potser patia una fam profunda que ni la carn viva d'aquells conills que es retorçaven podia sadollar. La gàbia va quedar plena de conills mig morts que l'ocell no s'havia menjat; emetien uns esgarrips estranys i es recargolaven amb antics espasmes de vida. I la cara de l'home resplendia d'energia, es mirava radiant la gàbia i l'escena que l'envoltava, gairebé somrient amb un plaer fosc; el sac encara no estava buit.

En aquell moment havíem parlat d'altres coses, inclosos els homes que jugaven a daus prop de les creus; es jugaven la roba i altres possessions, o no es jugaven res en concret. A un d'ells el temia tant com a l'estrangulador que va arribar més tard. Era, de tots els homes que van passar per allà aquell dia, el que més em vigilava, el més

amenaçador, el que semblava més probable que volgués esbrinar on me n'aniria quan tot s'acabés, el que més probablement enviarien a capturar-me. Em va fer l'efecte que aquest home que em seguia amb la mirada treballava per al grup d'homes a cavall que de tant en tant semblava que vigilaven una mica apartats. Si algú sap què va passar aquell dia i per què és aquest home que jugava a daus. Potser fóra més fàcil dir que em visita en somnis, però no ho fa, ni se m'apareix com fan altres coses, altres cares. Era allà, això és tot el que he de dir sobre ell, i m'observava i sabia qui era jo; i si ara, després de tots aquests anys, arribés a aquesta porta, amb els ulls entretancats contra la llum i els cabells de color de sorra convertits en grisos, i les mans encara massa grosses per al seu cos, amb el seu aire de saviesa i serenitat, i aquella crueltat tranquil·la i controladora, i amb l'estrangulador somrient despietat darrere seu, no em sorprendria. Però amb ells, jo no duraria gaire. Tal com els dos amics que em visiten busquen la meua veu, el meu testimoni, aquest home que jugava a daus i l'estrangulador, o altres com ells, deuen buscar el meu silenci. Si vénen, els reconeixeré. Ara amb prou feines hauria de tenir importància, ja que em queden pocs dies, però en les hores de vetlla continuo tement-los desesperadament.

Comparat amb ells, l'home dels conills i el falcó era estranyament inofensiu; era cruel, però la seva crueltat era inútil, i les seves necessitats, fàcils de satisfer. Jo era l'única que li parava atenció, i ho feia perquè (i potser era l'única dels presents que ho feia) parava atenció a tot el que es movia per si de cas aconseguia trobar entre aquells homes algú a qui suplicar. I també per esbrinar què devien voler de nosaltres quan s'acabés, i sobretot per poder distreure'm, encara que només fos un sol segon, de la terrible catàstrofe del que succeïa.

No els interessaven la meua por ni la por que sentien tots els que m'envoltaven, la sensació que per allà s'esperaven homes a qui havien manat que ens agafessin també a nosaltres quan intentéssim anar-nos-en, la sensació que no teníem cap possibilitat de no acabar arrestats.

L'altre que ve té una manera diferent de fer notar la seva presència. En ell no hi ha ni una engruna de gentilesa. És impacient, s'avorreix i controla la situació. També escriu, però més ràpidament que l'altre, arrufant les celles, assentint amb aprovació a les seves pròpies paraules. S'irrita fàcilment. Puc irritar-lo només de travessar l'habitació per agafar un plat. De vegades és difícil resistir la temptació de parlar amb ell, tot i que sé que el simple so de la meua veu ja l'omple

de recel, o d'alguna cosa propera al fàstic. Però m'ha d'escoltar, com el seu company; és per això que és aquí. No té cap altra opció.

Abans que se n'anés, li vaig dir que, tota la meva vida, sempre que he vist més de dos homes junts, he vist niciesa i he vist crueltat, però niciesa en primer lloc. L'home s'esperava que jo digués una altra cosa. Seia al meu davant, la paciència minvant a poc a poc mentre jo em negava a tornar al tema que ell volia: el dia que vam perdre el nostre fill, com el vam trobar i el que es va dir. No puc dir-ne el nom, no em surt, alguna cosa es trencarà dins meu si el pronuncio, així que l'anomeno «ell», «el meu fill», «el nostre fill», «el que era aquí», «el vostre amic», «el que us interessa». Potser en diré el nom abans de morir o aconseguiré xiuxiuejar-lo alguna nit d'aquestes, però no ho crec.

Vaig dir que havia reunit al seu voltant un grup de marginats, que eren només nens com ell, o homes sense pare, homes que no podien mirar una dona de fit a fit. Homes que se somreien obertament a si mateixos o que s'havien fet vells mentre encara eren joves. «Cap de vosaltres no era normal», vaig dir, i vaig veure que empenyia el plat a mig menjar cap a mi, com un nen rebec. Sí, marginats, vaig dir. El meu fill reunia marginats, si bé ell, malgrat tot, no ho era pas; hauria

pogut fer qualsevol cosa, fins i tot hauria pogut estar en silenci: també tenia aquesta capacitat, la més rara de totes, podia haver passat temps sol sense cap problema, podia mirar una dona com si fos la seva igual, i era agraït, educat, intel·ligent. I ho va fer servir tot, vaig dir, per conduir d'un lloc a l'altre un grup d'homes que confiaven en ell. No tinc temps per a marginats, vaig dir, però si us ajunteu dos de vosaltres no només en sortirà niciesa i la crueltat habitual, sinó també una necessitat desesperada d'una altra cosa. Reuneix marginats, vaig dir tornant-li el plat, i aconseguiràs qualsevol cosa (intrepidesa, ambició, qualsevol cosa), i abans que s'esvaeixi o creixi, conduirà a allò que vaig veure, a això amb què visc ara.

La meva veïna Farina em dóna coses. I de vegades li ho pago. Primer no obria la porta quan trucava, i ni tan sols després d'agafar el que em deixava (fruita, o pa, o ous, o aigua) no veia cap motiu per dirigir-li la paraula quan passava per davant de la seva porta, ni per mostrar que sabia qui era. I m'assegurava de no tocar l'aigua que ella em deixava; anava jo mateixa al pou a buscar-ne, encara que els braços em quedessin afeblits i adolorits.